

Borbena umetnost za novo vreme

Dvoje vizuelnih umetnika koji skoro 20 godina zajedno *putuju u stvaralaštvo* govore za *Novi magazin* povodom svoje izložbe u *MSUV*

Razgovarao: **Dragan Jovanović**
Foto: **Vladimir Opsenica**

Rena Redle i Vladan Jeremić rade zajedno skoro 20 godina, a upoznali su se u Nemačkoj, od kad je počelo njihovo zajedničko putovanje u stvaralaštvo. Ovaj srpsko-nemački umetnički i bračni par kaže da je naučio, za sve ove godine rada, da svoje suprotnosti spoji na stvaralački način. "Živimo i radimo u Beogradu ali smo izlagali i radili svuda po svetu, a poslednju deceniju ponajviše u Norveškoj gde smo boravili po nekoliko meseci svake godine i radili na istraživačkim i umetničkim projektima. Zanimam nas, pre svega, komplikovani odnos umetnosti i politike, ne bi li razotkrivali goruće društvene protivrečnosti. Bili smo uvršteni u izložbu *Agitprop!* u *Brooklynskom muzeju* zajedno sa značajnim umetnicima iz celog sveta koji pokušavaju da stvaraju radi društvenih promena. Nedavno smo izlagali između ostalog na *Creative Time Summitu* u Majamiju; u ljubljanskom *Muzeju savremene umetnosti*, *MMOMA* u Moskvi; *Muzeju savremene umetnosti* u Skoplju; u milanskoj *Galleria del Progetto*; u *Intercultural Museum* u Oslu; na *56. Oktobarskom salonu* u Beogradu; u *EKKM* u Talinu; na *Autostrada Biennale* u Prizrenu; u okviru *Manifesta 12* u Palermu; u *rotor* > u Gracu, *Borey Art Center* u Petrogradu i *Muzeju Jugoslavije* u Beogradu te na mnogim drugim mestima u svetu".

Izložba *Transformatorijum* u *Muzeju savremene umetnosti* *Vodine (MSUV)* otvorena 4. juna, koja će trajati do 4. jula, predstavlja izbor njihovih nedavno nastalih radova, kojima umetnici na kritički način provociraju publiku da proceni učinkovitost njihovih intervencija u promeni društva. Skoro svi izloženi radovi su nastali kao intervencije u javnom prostoru raznih sredina u regionu a konceptualizovana je u saradnji sa beogradskom i međunarodnom kustoskinjom Majom Čirić. U vreme višestruke krize, kad se uslovi svakodnevnog života iz korena menjaju, Rena Redle i Vladan Jeremić predočavaju publici protivrečnosti sopstvene prakse, predlažući radikalni model za njeno (samo)preispitivanje, odgovarajući na pitanje da li je umetnička praksa uspela da probije estetsku sferu i da postane trajno delotvorna u vanumetničkim okruženjima? Sa svojstvenom dozom satiričnog humora, uprkos tome što se bave nezaobilaznim gorućim problemima naših razorenih društava, Rena i Vladan ne odustaju od pretpostavke, da je ovaj naš svet moguće promeniti.

Na postavci u Novom Sadu koja se sastoji od tri segmenta mogu se videti umetničke intervencije i istraživanja realizovana tokom poslednjih sedam godina. U prvom delu postavke su grafički i video-materijali izvedenih intervencija u Norveškoj, Hrvatskoj, Albaniji, Srbiji, Severnoj Makedoniji, Austriji, Italiji i Estoniji, dok se u

RENA REDLE I VLADAN JEREMIĆ:
U celoj toj ujdurmi oko art marketa, koji je u suštini jedan veliki mehur od sapunice, mi pravimo umetnost koja šalje drugačiju poruku o ekonomiji jer na prvo mesto stavljamo njenu upotrebnu vrednost

drugom delu nalazi depo transformativnih oruđa, rekvizita i objekata, sa kojima su umetnici godinama ispitivali upotrebnu vrednost umetnosti. Treću celinu čini instalacija sa crtežima i neobično dizajniranim klupama u javnom prostoru koje su prvobitno nastale za zagrebački park *Stara Trešnjevka* te prenesene u Novi Sad na plato ispred *MSUV* radi svoje nove uloge u *Transformatorijumu*.

Teme vašeg umetničkog rada izuzetno su angažovane: ekologija, socijalna i ljudska prava, migracije, manjine, nove kolonijalne politike, eksploatacija?

Razvili smo jedan oblik umetničke prakse koji nazivamo umetničkom intervencijom. Nema previše umetnika u svetu koji se time bavi na način na koji mi to radimo jer je za nas svaki prostor za interven-

ciju legitiman i izazovan. To mogu biti i virtuelni prostori, ali izazovni su prostori političke i društvene stvarnosti. Intervencija ne znači da radimo puki aktivistički gest ili nekakav ulični performans. Pre svake mi se bavimo istraživanjem koje često uključuje i naučne metodološke alate, pa tek onda izvodimo našu praksu u društveno tkivo koje smo razumeli a kojim često i sami pripadamo. Zbog

toga su naše teme često super angažovane, ali umesto aktivizma koji prepuštamo aktivistima, mi dajemo promišljanje delanja kroz angažman. Umetnički alati ovde za nas bivaju oruđe za društvenu transformaciju, koja predstavlja dugotrajni proces. Istina je da se razne političke i socio-ekonomske problematike i teme prožimaju u našem radu. Kustoskinja Maja Čirić je to dobro uočila pišući o izložbi, da kroz sve te teme – ekologija, socijalna i ljudska prava, migracije, manjine, eksploatacija – nas zanima zapravo pitanje rada i njegove transformacije. Rad se nameće kao lajtmotiv, ali i kao umetničko izvođenje posredstvom problematizacije same umetničke forme jer se mogu sagledati procesi izvođenja intervencija. Rad se veoma izmenio, ovde nas zanima prekarni i kognitivni rad, potrošnja kao rad, eksploatacija i prisvajanje rada, komodifikacija ili novi fetiški oblici vezani za rad na internetu.

Na koje umetničke prakse i tradicije se oslanja vaš rad? Situacionisti, strip, ulična umetnost, angažovani plakat, murali, grafiti?

Naš rad se oslanja na svakoga pomalo, a i ni na koga. Kod nas nema tipične citatnosti i remiksa kao što to odlikuje postmoderne umetnike i većinu profesionalaca koji rade, u, i sa popularnom kulturom. Od Dišanove *Fontane* savremena umetnost se oslanja na proširivanje sopstvene sfere i na ultimativni redimejd postupak, tako što vrši apropijaciju iz raznih drugih ljudskih oblasti i pretvara ih u umetničku estetiku. Mi pokušavamo da radimo kontra tom postupku. Hoćemo da rekreiramo umetnost u njenom kvalitetu i da se s tako nastalim alatima uključimo u razne društvene pokrete koji žele da menjaju turobnu realnost. Može da se kaže da nastavljamo tamo gde su stali ruski konstruktivisti, letristi, situacionisti ili pak

da se nadovezujemo tamo gde rade savremeni društveni pokreti širom sveta koji nas inspirišu, kao na primer radničke i ekološke borbe ili pokret solidarnosti s migrantima.

Kako povezujete umetnost i popularnu kulturu, jezik i estetike sa dokumentima sa terena izbegličkih kampova, romskih naselja i devastiranih suburbija?

Koristimo tehnike koje je lako reprodukovati i distribuirati, poput grafike i štampe, te jednostavnih materijala kao što su tekstil, karton i drvo. Bavimo se sa upotrebom i društveno-ekološkom vrednošću umetničkog rada koji je moguće koristiti sada i ovde i koji ne teži da se zacementira u fetiški muzejski objekat. Naš crtež je u vezi sa vizuelnom komunikacijom stripa ili jednostavnih grafičkih znakova, bilo to u digitalnom ili štampanom formatu. Važno je naglasiti da naš grafički jezik ne teži da se poistoveti sa jezikom nekakvog totalnog dizajna što na primer karakteriše umetničke prakse poput NSK (*Noue Slownische Kunst*). Naprotiv, želimo da izokrenemo postojeća hiperrealistička dizajnerska pravila i da ih ponovo obradimo u skladu sa društvenom realnošću sa kojom se hvatamo u koštac tokom

istraživanja i rada. Otuda i naša veza sa angažovanom grafikom koja je nastala između dva rata, sa političkom karikaturom, grafitima, ili pak crtežima koje su izgubili obični ljudi u gradskom prevozu, na zidu fabrike ili škole. Kanap, karton, letve, tekstil, to je materijal koji nam je pri ruci sada i ovde, i sa kojim smo često gradili zajedničku protestnu situaciju, upravo sa ljudima iz romskih naselja ili sa migrantima, odnosno ljudima u pokretu.

Kako vidite medije i medijsku industriju kao dominantnu industriju svesti i moćni ideološki aparat i vašu ideju emancipacije kroz umetničke forme?

Mediji i medijski formati određuju u svakom smislu recepciju umetničkih proizvoda. Propagandna medijska industrija je mnogo toga naučila od istorijskih avantardi, a televizija i advertajzing su kasnije praktično isisali te ideje. Društvene mreže su nova realnost koja traje već skoro dve decenije. Digitalna i internet komunikacija je eksplodirala tokom pandemijske krize. Skoro svi umetnici prave danas svoje postavke izložbi i akcija da bi postali vest, i tako da budu instagramični. To znači da su podređeni društvenim mreža-

ma, iako možda misle da ih baš oni koriste na pametan način. U tome je i najveća prevara ideologije društvenih mreža, jutjuberstva i te izvrsne logike samoreprezentacije. Vorhol je 1964, kao svoj antifilm, neprekidno snimao jednog spavača, što je najavilo mnoge promene percepcije umetničkog rada. Setimo se samo one njegove čuvene izjave da će svako u budućnosti biti slavan na 15 minuta. U tom smislu, trebalo bi da se razume da mi danas živimo u svetu nakon umetnosti, nje nema u obliku u kojem je postojala u 20. veku. Zbog toga je zanimljivo da se bavimo praksama koje napuštaju tradicionalne oblasti umetničkog izražavanja i želimo da se bavimo istraživačkim radom u kojem možemo da izgradimo ono što zovemo transformativna umetnička praksa koja ima zahtev da se ide izvan art autonomije. Želimo da imamo distancu od ideoloških modela koje su formirali institucionalni diskursi, tržište umetnosti i mediji. Smatramo da transformativna intervencija treba da se stvara s političkom svešću i da jasno eksplicira tu vrstu politike koju zagovara.

Mislite na obrazovanje o mehanizmima potčinjavanja i kroz subverziju samih

Društvene mreže su nova realnost koja traje već skoro dve decenije. Digitalna i internet komunikacija je eksplodirala tokom pandemijske krize. Skoro svi umetnici prave danas svoje postavke izložbi i akcija da bi postali vest i tako da budu instagramični. To znači da su podređeni društvenim mrežama iako možda misle da ih baš oni koriste na pametan način. U tome je i najveća prevara ideologije društvenih mreža, jutjuberstva i te izvrsne logike samoreprezentacije

medijskih poruka i manipulacija i njihovo razobličavanje?

Često koristimo strategiju subvertajzinga. Preuzimamo jezik i forme potrošačkog advertajzinga i konzumerističke ideologije i u nje ubacujemo socijalne, političke i emotivne komentare koji dekonstruišu dominantne ideološke i političke stereotipe. Takođe, brinemo da postoji komunikacija rada sa širokom publikom i u tom smislu odustajemo od podele na ciljne grupe i specijalističku publiku. Želimo da se sa svima komuniciraju mogućnosti i potencijali emancipacije, tako da pokazujemo druš-

tvenu borbu i jasne odnose moći. Posebno su danas u Srbiji ekološki pokreti u konfliktu sa imperativom industrijskog rasta i velikim zagađivačima koji prete da nam svima ugroze životnu sredinu, zagađujući vodu i vazduh. Umetnost treba da prikaže stanje stvari ali treba i da ponudi neke odgovore na goruća pitanja, samo tako će biti važna i korisna prirodni i društvu.

Kako gledate na oblike savremene moći, kontrolu i tržište i angažovanu umetnost i njene aktuelne prakse, trendove i kolektive u Evropi i regionu?

Sve može biti pretvoreno u roba za tržište umetnosti. Artefakti angažovane umetnosti takođe mogu da se prodaju, ali to ne treba da određuje praksu umetnika. Najveći problem današnjice je u tome da su art produkcije potpuno podređene potražnjama tržišta. Još veći paradoks je u tome da se savremena umetnost kupuje na tone, često leži u zatvorenim kontejnerima, u nekakvim ofšor zonama, a kupac je uživo često nikada ne vidi. To je sličan fenomen kao sa spekulacijama nekretnina. Na primer, Berlin je pun potpuno praznih stanova koji su kupljeni samo investicije radi. Uprkos krizama, aktuelni trend globalnog tržišta umetnosti je još uvek u okvirima finansijalizacije i moći bankarskog sektora. Srbija je donekle veoma daleko od ovih trendova art marketa iako oni utiču na lokalnu scenu, privatne kolekcionare i malobrojne kolekcije banaka. U celoj toj ujdurmi oko art marketa koji je u suštini jedan veliki mehur od sapunice, mi pravimo umetnost koja šalje drugačiju poruku o ekonomiji jer na prvo mesto stavljamo njenu upotrebnu vrednost. Ovaj naš kvalitet su dosad prepoznali mnogi ljudi i to nam pruža veliku satisfakciju. 🚩

Sanjari u junu umesto u oktobru

Nakon ispitivanja mogućnosti korišćenja određenih izložbenih prostora, a u dogovoru sa kustosima, vodeći račun i o drugim sličnim događajima koji su već odloženi za drugu polovinu 2021, *Kulturni centar Beograda* organizuje 58. Oktobarski salon – Beogradsko bijenale (podnaslov od 2018), od 4. juna do 22. avgusta 2021. godine, pod sloganom *Sanjari*. Izložba, čiji su kustosi Ilarija Marota i Andrea Baćin, postavljena je u *Muzeju Jugoslavije, Muzeju grada Beograda, galerijama i dvorani*

KCB, TC Trg Republike / Staklenac, Podzemnom prolazu Terazije, javnim prostorima u gradu. "Osnovna namera koncepta izložbe koji nosi naziv *Sanjari* leži u preispitivanju ne samo varljive i dvosmislene prirode realnog, već i prostora umetnosti, koji je zamišljen kao prostor slobode koji može da dovodi u pitanje izvesnost realnog sveta, stečenog znanja i naših uverenja", objašnjavaju koncept 58. Oktobarskog salona kustosi Ilarija Marota i Andrea Baćin.

Modifikovan kustoski koncept podrazumeva i veći broj umetničkih intervencija u javnom prostoru u odnosu na prvobitni. Organizator će se potruditi da u program koji se planira tokom trajanja Salona budu uključeni i različiti predstavnici lokalne savremene umetničke scene. Realizacija Salona tokom letnjeg perioda je izuzetak, još jedna u nizu specifičnosti rada u aktuelnom vremenu, no, kako objašnjavaju organizatori, veruje se da će se već naredno, 59. izdanje planirano za 2023, realizovati u periodu za koji se vezuje nastanak i ime ove manifestacije. Podsetimo da je Oktobarski salon likovnih i primenjenih umetnosti Srbije osnovao 1960. *Narodni odbor grada Beograda* i otvoren je godinama 20. oktobra u čast *Dana oslobođenja Beograda*, i između ostalog trebalo da "doprinese umetničkom vaspitanju naših ljudi i umnogome stimulira stvaranje samih umetnika" (iz kataloga 1. Oktobarskog salona, 1960) 🚩

